

- 3.2. *“GEYL EN VLAANDEREN. Uit het archief van prof. dr. P. Geyl. Brieven en notities, uitgegeven door drs. P. Van Hees en dr. A.W. Willemsen”*, deel II, 1928-1932, De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen-Utrecht, 1974, 468 p. en deel III, 1933-1966, De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen-Amsterdam, 1975, 595 p.

1928-1932 (deel 2) behoort tot Geyls drukste contactperiode met Vlaanderen, via Borginon en via Herman Vos die binnen dit tijdsbestek zijn grootste triomf (de Bormsverkiezing) én nederlaag (het federaal statuut en zijn val bij de verkiezingen van 1932) beleeft. De slotzin van Vos' laatste nota : “Het is het confessioneele element dat ons hier genekt heeft” sluit niet alleen het eerste deel af van zijn po-

litieke carrière, maar ook een fase in de ontwikkeling van het Vlaams nationalisme tijdens het interbellum. De oppositie tegen het konseratieve regeringsbeleid en vooral de wilde stakingsgolf van 1932 wezen op een veranderend politiek klimaat. De katholieke propaganda rond de "schone ziel van 't kind" kostte hem zijn zetel te Antwerpen. In het maximalistische kamp geen vrijzinnig gekozene als emanatie van een katholiek kiezerskorps !

Het werk biedt de konfrontatie met een in al zijn bonte verscheidenheid toch beperkte politieke en kulturele wereld, o.a. intens bezig Vlaanderen een eigen intelligentisa (Vlaamsche Wetenschappelijke Stichting) en met "kapitaal dat bewust Vlaamsch blijft" gecreëerde Vlaamse banken en instellingen te bezorgen. Bij het binnendringen — via de briefwisseling — binnen een semi-persoonlijke sfeer schuilt wel een mogelijk gevaar in het psychologiseren van maatschappelijke fenomenen. Los van een bepaalde ideologische kontekst blijft b.v. het isolement van Vos hier een op zichzelf staand verschijnsel, toe te schrijven aan de wereldvreemde inslag van deze man die droomde van "Isolde met de gouden haren" i.p.v. zich in de wetgevende arbeid te verdiepen. Of nog ... Geyls oordeel over Vos als een "geleerde verdwaald in de politiek" wordt een cliché, sleutel op de latere ontsparing van het Vlaams nationalisme (1).

De vooroorlogse briefwisseling van deel 3 behandelt dan vnl. de oprichting van het VNV (einde 1933) en de hieraan voorafgaande onderhandelingen met de Antwerpse frontpartij die zich op godsvredestandpunt bleef plaatsen en waarvan een aantal leden zich terugtrokken omwille van de afwijzing van het marxisme in het programma, de overgang van Vos naar de socialisten en tenslotte de concentratie Rex-VNV in 1936.

Voortdurend wordt men gekonfronteerd met Geyls visie op de evolutie van Vlaamsgezinden en V.B. Expliciteert hij zijn zienswijze op de Vlaamse strijd, dit is niet het geval met zijn maatschappelijke opvattingen die onvermijdelijk zijn oordeel beïnvloeden. Interessant in dit deel is dan ook dat ca. 1936 zijn politiek portret iets beter uit de verf begint te komen, dankzij zijn reacties op de krisissituatie in Europa. Uit het oogpunt van Geyl zelf als politiek reagerend individu

(1) Een mooi voorbeeld levert prof. Dr. R. VAN ROOSBROECK in de laatste kolom van zijn bespreking van deel 2 in *De Periscoop*, XXIV, nr. 11, september 1974.

ware echter een integrale publikatie van zijn brieven te verkiezen. Het nadeel inherent aan dergelijke partiële benadering is dat voortdurend gerefereerd moet worden aan niet vermelde facetten in zijn maatschappelijk leven.

Na 1933 bleef Geyl zich richten tot Vos (BWP) en enkele intellectuelen binnen het VNV (Borginon, in mindere mate Elias) die zich niet met ordinaire scheldpartijen inlieten. Vos verweet hij enerzijds zich bij zijn overgang naar de BWP door formuleringskwesties te laten afschrikken (hijzelf voelde wel wat voor het solidarisme van de fascistten). Borginon aan de andere kant waarschuwde hij voortdurend voor de totalitaire val. De politieke opties van Geyl vóór en na WO II (met name zijn anti-totalitair apolitisme) zouden een verhelderend licht op zekere ambiguïteit kunnen werpen (2). Geyls korrespondentie inzake Eenheid door Democratie werd — gezien het opzet — niet opgenomen. In de zomer van 1935 was hij bij de stichters van EDD dat de strijd aanbod tegen fascisme én kommunisme (verknocht aan Oranje, voor het behoud van het Nederlands gezag in Indonesië en afkerig van de Volksfrontgedachte). Meteen de achtergrond voor de pagina's 125 tot 128, de motivering van de in zijn geestelijke vrijheid bedreigde intellectueel voor zijn toetreding tot de socialistische partij ? Geyls anti-nazisme (dat voor hem pleit) blijkt geen verband te houden met enig maatschappelijk inzicht, wel met zijn afkeer van een gebrek aan "cultuur". Zijn politieke visie (alle totalitaireren één pot nat) schijnt een uitvloeisel van zijn nationalisme, in de zin van de aloude Nederlandse burgerlijke vrijheid en verdraagzaamheid. De vooroorlogse politieke lijn zette hij later voort inzake Indonesië en in de passie waarmee hij zich achter de koude oorlog schaarde.

Na 1945 bereikte Geyls engagement in de V.B. niet meer dezelfde intensiteit. Zijn contacten met Vlaamsgezinde socialistten, na de dood van Vos (1952), zijn — tenzij met Fayat — van okkasionele aard — en leiden tot slechts tijdelijke kontaktnamen tussen Noord en Zuid op partijniveau. Borginon, tijdens de oorlog commissaris-

(2) Het gaat geenszins om wat prof. Dr. J.C. Boogman in *Ons Erfdeel*, XVI, nr. 5, nov-dec. 1973, pp. 54-58 noemt de "curieuze polariteit tussen enerzijds zijn (Geyls) activistische strijdbaarheid en dadendrang en anderzijds de onmiskenbaar conservatieve trekken van zijn persoonlijkheid" en waarbij een bediscussieerbare discrepantie wordt verondersteld tussen twee grootheden van verschillende orde (temperament en politiek inzicht), maar om een dubbelzinnigheid in zijn politiek denken zelf.

generaal voor de agglomeraties, blijft één van de belangrijkste gesprekspartners en zet hem in een overigens weinig nieuws opleverende discussie over de kollaboratie schaakmat. Tenslotte vond hij die nooit heil zag in “scherpslijperij tegenover andersdenkenden” binnen de sterk verbrokkelde V.B., hier nog moeilijk een plaats cfr. de disputen rond zijn optreden op de IJzerbedevaart van 1962.

Achteraan deel 3 werd wegens plaatsgebrek weliswaar geen volledige inventaris van Geyls Grootnederlands archief opgenomen, maar toch een lijst van brieven hieruit voor zover stukken van de korrespondenten in deze uitgave zijn opgenomen, evenals een lijst van personen en instellingen van wie geen brieven werden opgenomen maar die wel in Geyls archief voorkomen. Tot slot kan niet worden voorbijgegaan aan de sobere maar verduidelijkende annotatie van de samenstellers, die pertinent het wierookvat weerden.

Mieke SERTYN
Aspirant N.F.W.O.